

LEGAL UPDATE

De "Staat van het Onderwijs 2023" is gepubliceerd!

Datum: 12 mei 2023

Op 10 mei jl. is de [Staat van het Onderwijs 2023](#) gepubliceerd. In dit lijvige jaarlijkse rapport (180 pagina's) schetst de Inspectie van het onderwijs een beeld van de trends en ontwikkelingen in het onderwijsstelsel en binnen de onderwijssectoren. Het doen van dergelijk verslag is een verplichting op grond van artikel 23 lid 8 Grondwet.

Algemene bevindingen

Belangrijke thema's zijn dit jaar basisvaardigheden, kansengelijkheid en goed toegeruste leraren. Ook staat welzijn en sociale veiligheid centraal en wordt aandacht besteed aan nieuwe initiatieven, zoals verder onderzoek naar flexibele onderwijstrajecten.

Een greep uit de uitkomsten:

- De basisvaardigheden zijn nog niet op niveau, veel leerlingen verlaten het voortgezet onderwijs met een onvoldoende beheersing van het Nederlands.
- Het welzijn van leerlingen en studenten is in alle onderwijssectoren afgenomen. Dit heeft onder andere te maken met stress en prestatiedruk.
- Het aantal studenten dat start in het mbo daalt. Ook het aandeel studenten dat na een mbo 4-opleiding doorstudeert aan een hbo-bacheloropleiding is gedaald.
- De slagingspercentages bij leerlingen met een niet-westerse migratieachtergrond op de havo en het vwo liggen rond de 10 procentpunt lager dan voor leerlingen zonder migratieachtergrond. Tegelijkertijd groeit de instroom van studenten met een migratieachtergrond in het hoger onderwijs.
- Het lerarentekort zal niet snel verdwijnen. Tegelijkertijd is er een groei in het aantal fte in het onderwijs, met name bij het onderwijsondersteunend personeel.
- Er is een ontwikkeling van de professionele kwaliteitscultuur van besturen nodig, om te zorgen dat zij goed weten welke doelen zij willen bereiken met het onderwijs. Studenten worden nu nog maar weinig betrokken bij kwaliteitsverbetering.
- Het is onduidelijk of subsidies (zoals de NP-Onderwijsmiddelen) terechtkomen waar deze het hardste nodig zijn. Het intern toezicht op doelmatige besteding moet vaak beter.

Bevindingen per sector

Primair onderwijs

Een groot thema in het *primair onderwijs* blijft het lerarentekort en de hoge werkdruk. Investeren in leraren en schoolleiders is nodig. Verder is taal en rekenen nog niet op het niveau van vóór de coronapandemie. Wel beheersen de meeste leerlingen het fundamentele niveau aan basisvaardigheden. Tot slot is gebleken dat het naar boven bijstellen van het schooladvies werkt, een groot deel van de leerlingen zit nog op het verhoogde instroomniveau.

Voortgezet onderwijs

In het *voortgezet onderwijs* constateert de Inspectie dat de ervaren prestatiedruk toeneemt en dit impact heeft op het mentaal welzijn. Ook staan basisvaardigheden onder druk, hierbij is vooral een verdere daling zichtbaar bij vwo- en havoleerlingen. In het vmbo halen meer leerlingen dan voorheen een voldoende voor Nederlands op hun examen. Verder zijn er nog steeds grote verschillen tussen leerlingen in de kansen die zij krijgen om het voor hen optimale onderwijsresultaat te halen. Zo lijkt deelname aan havo en vwo in sommige regio's niet altijd voor alle leerlingen mogelijk, door een gebrek

aan havo- en vwo-scholen binnen redelijke reisafstand. Tot slot is ook in het voortgezet onderwijs het aantal vacatures groot en stijgend.

Speciaal onderwijs

In het *speciaal onderwijs* bereiken leerlingen de referentieniveaus lezen en taalverzorging bijna net zo vaak als leerlingen in het basisonderwijs met een vergelijkbaar schooladvies. Verder kan de entreeopleiding (waarmee een leerling kan doorstromen naar het mbo) binnen het voortgezet speciaal onderwijs de kansen vergroten. De samenwerking die hiervoor nodig is met het mbo is niet in elke regio even makkelijk. Het lerarentekort in het speciaal onderwijs is iets afgenomen, maar nog groot. Hoewel het lesklimaat vaak op orde is, is er nog te weinig doelgerichte sturing op basisvaardigheden. Tot slot is sprake van een beperkte, maar succesvolle tussentijdse uitstroom naar regulier onderwijs.

Middelbaar beroepsonderwijs (mbo)

In het *mbo* is de doorstroom naar het hoger onderwijs afgenomen. Een hoger inkomen van ouders geeft meer kans op doorstroom naar een volgend niveau en een diploma, dus gelijke kansen zijn nog niet vanzelfsprekend. Volgens de Inspectie is het van belang om loopbaanoriëntatie en –begeleiding bewust onder de aandacht te brengen. Het is belangrijk dat studenten elkaar ontmoeten en zich verbonden voelen met hun opleiding. Ook constateert de Inspectie dat er steeds meer flexibele onderwijstrajecten zijn die meer mogelijkheden bieden, maar ook risico's meebrengen. Dit wil de Inspectie in de komende jaren verder in kaart brengen. De coronaperiode heeft de digitalisering versneld en nieuwe vraagstukken op verschillende aspecten van digitalisering naar voren gebracht waar instellingen mee aan de slag moeten. Hierbij moeten instellingen ook zorgen voor een veilige digitale omgeving met het oog op privacy en cybersecurity. Tot slot heeft ook stagediscriminatie de aandacht en wordt het belang van (divers) medezeggenschap onderstreept.

Hoger onderwijs (hbo en wo)

Binnen het *hoger onderwijs* bestaat discussie over een effectieve en eerlijke selectie van opleidingen. De instroom van studenten neemt af (onder andere bij lerarenopleidingen) en de uitval neemt toe. De afname is in het wo minder sterk dan in het hbo vanwege de instroom van internationale studenten.

Ook stromen meer havisten door naar associate degrees (ad). Daarnaast is er weinig aandacht voor Nederlandse schriftelijke taalvaardigheid in Engelstalige opleidingen (hierover heeft minister Dijkgraaf recent ook uitspraken gedaan, zie daarover onze Legal Update '[Minister publiceert langverwachte brief over internationale studenten in het hoger onderwijs](#)'). Studenten die het ho instromen vormen geen representatieve afspiegeling van de samenleving. De ongelijkheid neemt echter nauwelijks toe, maar ook niet af. Verder kost het zelfstandig vinden van een stageplaats voor veel studenten moeite en er is nog veel sprake van stagediscriminatie. Het versterken van stagebegeleiding is dus wenselijk. Daarbij staat het studentenwelzijn nog altijd onder druk. Net als in het mbo, worden studenten weinig betrokken bij medezeggenschap. De kwaliteit van het hoger onderwijs is afgaande op de accreditaties van de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO) goed en stabiel, maar bestaan er desondanks maatschappelijke discussies over kwaliteit in het ho. Tot slot leidt de verouderde WHW (Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek) tot onduidelijkheid, de grenzen van de wet zijn (zeker bij nieuwe ontwikkelingen) niet altijd duidelijk. Dit geldt bijvoorbeeld bij de wettelijke begrenzingsen voor flexibilisering en ook voor studenten die bij (juridisch) ingewikkeld georganiseerde instellingen niet goed weten welke rechtspersoon verantwoordelijk is voor welke wettelijke taken.

Hoe verder?

De ministers van onderwijs, Wiersma en Dijkgraaf, zijn in hun [aanbiedingsbrief](#) (zoals verplicht in artikel 8 lid 2 van de Wet op het onderwijstoezicht) van 10 mei jl. ingegaan op de bevindingen in het rapport. Zij zeggen te willen doorwerken aan de uitdagingen die volgen uit de Staat van het Onderwijs. Dit willen ze doen door te zorgen voor een betrokken overheid, een meerjarig perspectief met heldere doelen en goed toegeruste professionals. Dit wordt deels uitgewerkt in de aanbiedingsbrief. Zo noemen de ministers stappen die al gezet zijn, zoals de beoogde verbetering van kansengelijkheid in het ho door

VAN BENTHEM & KEULEN

ADVOCATEN | NOTARIAAT

de herinvoering van de basisbeurs en het wetsvoorstel dat nu in de Eerste Kamer ligt waardoor opleidingen op termijn schaarse plaatsen kunnen verdelen via loting (hierover schreven wij de Legal Update '[Nieuwe mogelijkheden voor decentrale loting in het hoger onderwijs?](#)'). Bij een aantal onderwerpen kondigen de ministers aan dat hier voor de zomer meer informatie over volgt. Dit is in ieder geval zo voor de aanpak van studentenwelzijn, waarvan een onderdeel de aanpassing van het bindend studieadvies (bsa) is, en voor de medezeggenschap in het hoger onderwijs. Wij houden die ontwikkelingen voor u in de gaten.

Dit is een Legal Update van het sectorteam Onderwijs.

Voor meer informatie:

Anne Haverkort

+31 30 25 95 528

annehaverkort@vbk.nl